

Концепція проекту Закону України про вищу юридичну освіту та первинний доступ до правничої професії

1. **Аналіз відповідних суспільних відносин та стану їх правового регулювання із зазначенням переліку нормативно-правових актів, якими здійснюється їх правове регулювання.**

Україна чітко визначила європейський вектор свого суспільного розвитку. Водночас надання статусу кандидата на членство в Європейському Союзі і початок переговорної процедури покладають на нашу державу серйозні обов'язки, пов'язані із дотримання принципу верховенства права у всіх сферах суспільного життя, забезпеченням гарантій захисту прав людини і основоположних свобод. Це зумовлює посилення ролі правничої професії у реалізації поставлених завдань. У такому контексті, вища юридична освіта набуває надзвичайно важливого значення, оскільки Конституцією України вона визнана необхідною кваліфікаційною вимогою доступу до ключових посад у сфері правосуддя, зокрема судді, прокурора, адвоката. Безпосередньо в Конституції України передбачено, що члени Вищої ради правосуддя належать до правничої професії, наявність вищої юридичної освіти для якої є обов'язковою.

На нормативному рівні наявність вищої юридичної освіти передбачена як кваліфікаційна вимога для зайняття керівних посад в органах державної влади та органах забезпечення правопорядку, зокрема в Національній поліції, Національному антикорупційному бюро, Державному бюро розслідувань, Бюро економічної безпеки та інших, які за своїм характером пов'язані з правничою діяльністю. Також юридична освіта передбачена як обов'язкова умова для зайняття нотаріальною діяльністю.

Нормативно-правове регулювання відносин вищої юридичної освіти та первинного доступу до правничої професії. Наявність вищої юридичної освіти як кваліфікаційної вимоги доступу до правничої професії передбачена низкою нормативно-правових актів, зокрема, законами України “Про судоустрій та статус суддів”, “Про прокуратуру”, “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”, “Про Вищу раду правосуддя”, “Про Конституційний Суд України”, “Про нотаріат”, “Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів”, “Про Національне антикорупційне бюро України”, “Про Державне бюро розслідувань”, “Про Бюро економічної безпеки України” та іншими.

На загальному рівні відносини у сфері вищої юридичної освіти регулюються Конституцією України, законами України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, а також

численними підзаконними актами, зокрема постановами Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства освіти і науки України.

Формування та реалізація державної політики у сфері вищої юридичної освіти.

Державну політику у сфері вищої освіти в Україні, зокрема і вищої юридичної освіти, формує Міністерство освіти і науки України, яке відповідає за ліцензування закладів вищої освіти, розподіл державного фінансування серед закладів вищої освіти, які перебувають у сфері його управління, встановлення умов прийому та інші повноваження відповідно до Закону України «Про вищу освіту».

Водночас інші державні органи та відомства, такі як Міністерство внутрішніх справ, Міністерство юстиції, Служба безпеки України та інші здійснюють управління закладами вищої освіти, які перебувають у сфері їх управління. Такі заклади вищої освіти, мають окремий статус військових навчальних закладів або закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, окремий порядок добору на навчання, виокремлений значний обсяг державного замовлення, що негативно позначається на дотриманні принципу справедливості та рівних умов доступу до здобуття вищої юридичної освіти.

До 2020 року Міністерство юстиції було наділено повноваженнями разом з МОН брати участь в організації роботи з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців за спеціальністю «Правознавство» у закладах освіти незалежно від форми власності та підпорядкування, надавати пропозиції щодо підготовки юридичних кадрів, вносити до відповідних органів управління освітою пропозиції щодо вдосконалення роботи, пов'язаної з вивченням вищих, професійно-технічних, загальноосвітніх навчальних закладах, закладах підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів. Міністерство юстиції разом з МОН було визначено відповідальним за проведення Єдиного державного кваліфікаційного іспиту. Проте у 2020 та 2021 роках були внесені відповідні зміни до нормативно-правових актів, відповідно до яких Міністерство юстиції вже не наділено цими повноваженнями, а відповідальним за проведення ЄДКІ разом з МОН було визначено Міністерство внутрішніх справ.

В Україні створене і діє Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, яке проводить акредитацію освітніх програм, зокрема і з права.

Стан функціонування системи вищої юридичної освіти. Підготовка правників в Україні наразі здійснюється за двома спеціальностями – «Право» та «Міжнародне право», водночас такий підхід не відповідає Міжнародній та Європейській стандартній класифікації освіти.

Вища юридична освіта здобувається на рівнях вищої освіти (молодший бакалавр, бакалавр, магістр та доктор філософії) та на рівні фахової передвищої освіти (фаховий молодший бакалавр).

В Україні діє досить широка мережа закладів освіти, які здійснюють підготовку правників (168 закладів вищої освіти, 117 закладів фахової передвищої освіти). Необхідно

значити, що з 2025 року підготовка фахових молодших бакалаврів з права здійснюватися не буде, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за яким здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти» від 30 серпня 2024 р. №1021.

Станом на жовтень 2023 року освіту за спеціальністю 081 «Право» здобували 100060 осіб. З них здобували ступінь бакалавра – 61151 особа, магістра – 20610 осіб, молодшого бакалавра – 18 осіб, фахового молодшого бакалавра – 18208 осіб, молодшого спеціаліста – 71 особа та спеціаліста – 2 особи. За спеціальністю 293 «Міжнародне право» - 5141 особа, з них бакалавра – 4063 осіб, магістра – 1078 осіб. Це найбільше серед усіх спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів освіти. Крім того, значна частина здобувачів не відображена в Єдиній державній електронній базі з питань освіти (ЄДЕБО), оскільки вони здобувають освіту у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання (заклади вищої освіти, що перебувають у сфері управління МВС, Мінюсту та Державної служби з надзвичайних ситуацій) та військових навчальних закладах (заклади вищої освіти, що перебувають у сфері управління Міноборони, СБУ, Державної прикордонної служби, Національної гвардії) за кошти державного бюджету.

У 2023 році за спеціальністю 081 «Право» отримали дипломи фахових молодших бакалаврів 2408 осіб, молодших бакалаврів - 55 осіб, бакалаврів - 15932 осіб, магістрів - 7539 осіб. З 2020 року набір на освітній рівень «Молодший спеціаліст» припинено, а у 2023 році завершили своє навчання 2143 молодших спеціаліста попереднього набору. Підготовка за цим освітнім рівнем завершується в 2024 році. З означених вище випускників здобули вищу юридичну освіту на заочній формі 637 фахових молодших бакалаврів, 133 молодших спеціалістів, 9 молодших бакалаврів, 6464 бакалаври, 4953 магістри. Як свідчить аналіз складання ЄФВВ, ЄДКІ, якість підготовки правників на заочній формі значно нижча ніж на денній формі здобуття освіти.

Результати ЄДКІ, проведеного вперше у 2023 році, загалом засвідчили доволі низький рівень підготовки випускників за спеціальностями «Право» та «Міжнародне право».

Випускникам правничих шкіл бракує практичних навичок, що підтверджується проведеними опитуваннями роботодавців. Проходження практики значної кількості здобувачів вищої юридичної освіти переважно має формальний характер. Практична підготовка здобувачів вищої освіти не передбачає обов'язкової участі у її організації та забезпеченні основних стейкхолдерів: судів, органів прокуратури, адвокатури та нотаріату.

В Україні встановлені різні умови доступу до вищої юридичної освіти. Так, вступ на факультет за спеціальністю «Право» до військових навчальних закладів та закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання здійснюється за іншою процедурою, ніж це передбачено Порядком (умовами) прийому на навчання, що затверджується МОН, який не поширюється на такі заклади освіти. Різні умови доступу до юридичної освіти порушують конституційний принцип рівності доступу до здобуття вищої освіти.

За кількістю закладів освіти, що здійснюють підготовку правників, та кількістю випускників закладів вищої освіти за спеціальностями «Право» та «Міжнародне право» Україна значно переважає за середніми показниками держави Європейського Союзу.

Обсяг державного замовлення на підготовку правників загалом залишається необґрунтовано великим і розподіляється нерівномірно між державними замовниками. У 2024 році Міністерство внутрішніх справ отримало більше за обсягом місць державного замовлення на підготовку бакалаврів права ніж МОН.

18 липня 2024 року Кабінетом Міністрів України запроваджено експериментальний проект щодо надання державних грантів на здобуття вищої освіти в закладах освіти незалежно від форми власності та сфери управління, що дали згоду на участь у реалізації експериментального проекту шляхом підписання договору з МОН. Зокрема, визначено, що здобувачам освіти, які будуть зараховані у 2024/25 навчальному році на перший рік навчання, і мають результат вступних випробувань, що проводяться у формі зовнішнього незалежного оцінювання та/або з використанням організаційно-технологічних процесів зовнішнього незалежного оцінювання, не менше 170 балів з двох предметів, встановлюється базовий грант другого рівня в розмірі 25 000 гривень.

Останнім часом активно впроваджуються окремі зміни, направлені на наближення вищої освіти до європейських практик. 23 квітня 2024 року був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку індивідуальних освітніх траєкторій та вдосконалення освітнього процесу», яким посилено вимоги до підготовки правників. Зокрема передбачено, що стандарти вищої освіти визначатимуть відповідно до директив Європейського Союзу, назви освітніх програм, нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти за такими програмами, сформульований у термінах програмних результатів навчання, додаткові вимоги до правил прийому на навчання, зокрема, щодо здобутої освіти, структури освітньої програми, організації освітнього процесу та атестації здобувачів вищої освіти та інші вимоги, які передбачені міжнародними документами. Ці стандарти також можуть обмежувати перелік допустимих форм здобуття вищої освіти. Крім того, цим Законом зменшено мінімальну межу обсягу вибіркового компонента з 25% до 10%.

2. Дослідження можливості врегулювання відповідних суспільних відносин без прийняття нормативно-правового акта.

Статтею 92 Конституції України передбачено, що права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод; основні обов'язки громадянина та основи соціального захисту; засади регулювання освіти, праці, зайнятості тощо; судоустрій, судочинство, статус суддів; засади судової експертизи; організація і діяльність прокуратури, нотаріату, органів досудового розслідування, органів і установ виконання покарань; порядок виконання судових рішень; засади організації та діяльності адвокатури визначаються виключно законами України.

Закон України «Про вищу освіту» встановлює правові, організаційні, фінансові та інші основи функціонування системи вищої освіти в Україні, зокрема систему вищої освіти, яка включає різні рівні освіти (молодший бакалавр, бакалавр, магістр, доктор філософії, доктор наук) та типи закладів вищої освіти (університети, академії, інститути тощо). Закон також регулює здійснення ліцензування освітньої діяльності закладів вищої освіти та акредитацію освітніх програм, визначаючи вимоги до ліцензування та процедури акредитації.

Названим Законом регулюються загальні питання вищої освіти, водночас не визначаються особливості набуття юридичної освіти як кваліфікаційної вимоги для регульованої правничої професії, зокрема, умови доступу до юридичної освіти, вимоги до кваліфікаційних іспитів, особливі стандарти якості освіти та практичної підготовки в інституціях правничої професії, умови первинного доступу до правничої професії.

Прийняття окремого закону, який має врегулювати питання вищої юридичної освіти та первинного доступу до правничої професії, слугуватиме правовою основою для забезпечення високих стандартів юридичної освіти, практичної підготовки правників та їх атестації, визначення умов первинного доступу до правничої професії що, своєю чергою, має підвищити якість юридичної освіти та довіру до випускників правничих шкіл.

Проект Закону України про вищу юридичну освіту та первинний доступ до правничої професії має включати норми щодо змісту, форм та технологій навчання, в тому числі педагогічних, кваліфікаційних вимог до випускників, умов ліцензування освітніх програм у сфері права тощо. Проект закону має встановлювати процедури для атестації здобувачів вищої юридичної освіти та присвоєння професійної кваліфікації, вимоги до практичної підготовки, вимоги до системи внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості вищої юридичної освіти.

Враховуючи закріплення на конституційному рівні вимоги про наявність вищої юридичної освіти в якості необхідного чинника доступу до регульованої правничої професії, а також виходячи із стану нормативного врегулювання відносин у сфері вищої юридичної освіти, ефективно впорядкування відповідних суспільних відносин у сфері вищої юридичної освіти без прийняття окремого закону є неможливим.

3. Обґрунтування необхідності та підстав розроблення проекту нормативно-правового акта.

При підготовці проекту Закону України про вищу юридичну освіту та первинний доступ до правничої професії мають бути враховані особливості законодавчого регулювання правових відносин, пов'язаних із здобуттям вищої юридичної освіти та доступом до зайняття посад, які потребують наявності вищої юридичної освіти.

Найбільш важливими проблемами, які потребують вирішення виключно шляхом прийняття окремого Закону України про вищу юридичну освіту та первинний доступ до правничої професії, є такі:

1. Відсутність законодавчого визначення вищої юридичної освіти та порядку обрахування стажу професійної діяльності у сфері права, що призводить до неоднозначного їх тлумачення в правозастосовній діяльності.
 2. Існування різних систем доступу до вищої юридичної освіти та підготовки правників, в залежності від підпорядкування закладу вищої освіти, що порушує принцип справедливості та рівних умов доступу до здобуття вищої юридичної освіти;
 3. Неefективна та непрозора система формування та розподілу публічних коштів на підготовку правників;
 4. Розбалансована, надмірно і необґрунтовано велика кількість професій і посад, для зайняття яких законодавчо вимагається наявність вищої юридичної освіти;
 5. Неefективна і необґрунтована ступенева система підготовки правників, відсутність повноцінної можливості та потреби в реалізації професійних прав випускників бакалаврату з права;
 6. Відсутність спеціальних вимог щодо започаткування та провадження освітньої діяльності за освітніми програмами, що передбачають присвоєння професійної кваліфікації з професій, для яких запроваджено додаткове регулювання;
 7. Недостатня участь представників правничої професії у навчальному процесі та процедурах внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості освітніх програм з права;
 8. Недостатньо ефективна система зовнішнього забезпечення якості вищої юридичної освіти, яка не враховує результати Єдиного державного кваліфікаційного іспиту здобувачів освіти, які завершують навчання на освітніх програмах з права та рівень працевлаштування випускників закладів вищої освіти за фахом у сфері права.
 9. Відсутність законодавчого закріплення форм і способів взаємодії між закладами вищої освіти, державними органами та професійними правничими об'єднаннями щодо забезпечення ефективної практичної підготовки здобувачів вищої юридичної освіти;
 10. Недостатня ефективність Єдиного державного кваліфікаційного іспиту як інструменту перевірки рівня опанування магістрами освітньої програми та атестації про здобуття вищої юридичної освіти на освітньому рівні «Магістр»;
 11. Низька якість підготовки правників, які здобувають вищу юридичну освіту за заочною формою здобуття освіти;
 12. Недостатньо ефективне законодавче регулювання порядку скликання та проведення з'їзду представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ для обрання членів органів, визначених Конституцією України, законами України “Про Вищу раду правосуддя”, “Про прокуратуру” та “Про Конституційний Суд України”.
- 4. Визначення мети проекту нормативно-правового акта, предмета правового регулювання, основних правових механізмів реалізації нормативно-правового акта з обґрунтуванням їх ефективності.**

Метою проекту Закону є унормування сфери вищої юридичної освіти щодо забезпечення спроможності здобувачів освіти у подальшому виконувати функції із застосування та тлумачення норм права, ґрунтуючись на принципах верховенства права та примату прав людини та основоположних свобод.

Предмет правового регулювання – суспільні відносини у сфері підготовки правників, зокрема щодо:

- доступу до вищої юридичної освіти;

структури вищої юридичної освіти;

- посилення інституційної спроможності закладів вищої освіти щодо підготовки правників відповідно до сучасних вимог демократичного суспільства;

забезпечення практичної підготовки здобувачів вищої юридичної освіти.

Основні правові механізми реалізації нормативно правового акта.

1. Щодо доступу до юридичної освіти:

- забезпечення принципу рівного доступу до вищої юридичної освіти;

- чітке інституційне розмежування підготовки фахівців для правничої професії та підготовки кадрів для органів правопорядку, яке передбачає, що підготовка здобувачів вищої освіти зі спеціальностей, які дозволяють обіймати посади або провадити види діяльності, кваліфікаційні вимоги до яких передбачають наявність повної вищої або вищої юридичної освіти, не здійснюється у вищих військових навчальних закладах, закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, а підготовка здобувачів вищої освіти в галузі безпеки та оборони здійснюється виключно вищими військовими навчальними закладами, закладами вищої освіти із специфічними умовами навчання та військовими навчальними підрозділами закладів вищої освіти;

- посилення вимог щодо добору на навчання для здобуття вищої юридичної освіти;

- здійснення підготовки правників виключно на базі повної загальної середньої освіти за результатами зовнішнього незалежного оцінювання.

2. Зміна структури юридичної освіти:

- перехід на наскрізну (без поділу на бакалаврський і магістерський рівні) підготовку правників за освітнім рівнем «Магістр»;

- відмова від підготовки правників за освітніми рівнями фаховий молодший бакалавр, молодший бакалавр та бакалавр права;

- відмова від підготовки правників за заочною формою здобуття освіти та її трансформація у змішану (очну та дистанційну) форму навчання.

3. Щодо посилення інституційної спроможності закладів вищої освіти забезпечувати підготовку правників відповідно до вимог демократичного суспільства:

- посилення вимог до закладів вищої освіти щодо започаткування та провадження освітньої діяльності з підготовки правників;
- посилення ролі Єдиного державного кваліфікаційного іспиту щодо визначення спроможності здобувачів вищої юридичної освіти до первинної правничої діяльності;
- забезпечення належної участі представників правничої професії у навчальному процесі та процедурах внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості освітніх програм з права;
- посилення акредитаційних вимог до освітніх програм з підготовки правників з обов'язковим урахуванням результатів складання Єдиного державного кваліфікаційного іспиту здобувачами освіти та рівня працевлаштування випускників закладів вищої освіти за фахом у сфері права.

4. Забезпечення практичної підготовки здобувачів вищої юридичної освіти:

- законодавче закріплення форм і способів взаємодії між закладами вищої освіти, державними органами та професійними правничими об'єднаннями щодо забезпечення практичної підготовки здобувачів вищої юридичної освіти;
- присвоєння професійної кваліфікації «Правник» за результатом позитивного складання здобувачами вищої юридичної освіти Єдиного державного кваліфікаційного іспиту;
- визначення позитивного складання покрокового Єдиного державного кваліфікаційного іспиту з присвоєнням за результатами складання останнього кроку професійної кваліфікації «Правник» обов'язковою умовою доступу до правничої професії.

5. Результати необхідних фінансово-економічних розрахунків відповідно до законодавства України, якщо прийняття (видання) нормативно-правового акта призведе до зменшення надходжень та (або) збільшення витрат бюджету.

Передбачається, що прийняття проекту Закону України про вищу юридичну освіту та первинний доступ до правничої професії не призведе до збільшення витрат чи зменшення надходжень до Державного бюджету. Натомість, очікується, що виконання (реалізація) проекту Закону України про вищу юридичну освіту та первинний доступ до правничої професії може зменшити витрати Державного бюджету України на підготовку фахівців для правничої професії з огляду на низку факторів.

По-перше, прогнозується зменшення витрат за рахунок скорочення часу навчання, необхідного для здобуття вищої юридичної освіти за наскрізною магістерською освітньою

програмою обсягом 300 кредитів ЄКТС. Впровадження наскрізної магістратури передбачає, що тривалість навчання становитиме 5 років замість 5,5 чи 6 років, як це передбачено чинним законодавством.

По-друге, відмова від підготовки здобувачів зі спеціальності Право закладами зі специфічними умовами навчання надасть можливість скоротити витрати коштів з Державного бюджету, які прямо скеровуються на підготовку здобувачів у цих закладах або ж опосередковано витрачаються на забезпечення умов для здобуття освіти особами, які навчаються за кошти фізичних чи юридичних осіб (наприклад, через оплату комунальних послуг, утримання бібліотечних фондів тощо). У середньостроковій перспективі таке припинення підготовки здобувачів зі спеціальності Право закладами зі специфічними умовами навчання ймовірно матиме ще одним наслідком зменшення витрат Державного бюджету, зумовлених плинністю кадрів у органах правопорядку та необхідністю постійної підготовки значної кількості фахівців. Відповідно, підготовка фахівців саме для потреб органів правопорядку зі спеціальності «Правоохоронна діяльність» зумовить більш тривале виконання ними своїх функцій, а відтак, зменшить відтік кадрів і відповідно потребу у підготовці нових фахівців, що дасть змогу зменшити обсяг державного замовлення.

По-третє, реалізація проекту Закону України про вищу юридичну освіту та первинний доступ до правничої професії сприятиме скороченню кількості освітніх програм за спеціальністю «Право», що в свою чергу зменшить витрати на оплату праці науково-педагогічних працівників, адміністративних працівників тощо, які покриваються в т.ч. за рахунок коштів Державного бюджету. Окрім того, скорочення кількості освітніх програм та впровадження наскрізної магістратури також зменшить витрати на акредитаційні процедури.

6. Оцінка відповідності запропонованого правового регулювання міжнародно-правовим зобов'язанням України, а саме двостороннім та багатостороннім угодам, міжнародним договорам України у сфері європейської інтеграції та праву Європейського Союзу (acquis ЄС), а також щодо приєднання до міжнародних організацій, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, у тому числі, але не виключно, положенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і Протоколів до неї та практиці Європейського суду з прав людини.

Положення проекту Закону України про вищу юридичну освіту і первинний доступ до правничої професії узгоджуються з актами міжнародного права, зокрема:

- Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод;
- Рекомендацією Комітету Міністрів Ради Європи № R(2000)21 про свободу професійної діяльності адвоката;
- Рекомендацією Комітету Міністрів Ради Європи № R(2000)19 про роль публічного обвинувача в системі кримінальної юстиції;
- Рекомендацією Комітету Міністрів Ради Європи № R(2004)4 про Європейську Конвенцію з прав людини в університетській освіті та професійному навчанні;

- Спільною декларацією про Європейський простір вищої освіти, прийняту в Болоньї 19 червня 1999 року;
- Рекомендацією Комітету Міністрів Ради Європи № R(2000)8 про дослідницьку місію університетів;
- Рекомендацією Комітету Міністрів Ради Європи № R(2007)6 про відповідальність держави за вищу освіту та наукові дослідження.

Статтею 2 Протоколу першого до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод визначене право на освіту, у відповідності до якого ніхто не може бути позбавлений права на освіту. При цьому рішенням Європейського суду з прав людини у справі Тарантіно та інші проти Італії від 9 вересня 2013 року визнано, що держава може встановлювати високі вимоги для доступу до освіти.

План дій Ради Європи для України «Стійкість, відновлення та реконструкція» 2023-2026» передбачає підтримку реалізації реформи юридичної освіти з метою приведення її системи та структури у відповідність до міжнародних та європейських стандартів, удосконалення змісту освітніх програм для юристів у закладах вищої освіти, зокрема, розширення вивчення *acquis* ЄС та стандартів Ради Європи.

Проект Закону України про вищу юридичну освіту та первинний доступ до правничої професії враховує рекомендації, викладені у Звіті Європейської комісії щодо України в межах пакета розширення Європейського Союзу від 8 листопада 2023 року. Зокрема, у контексті судової реформи Європейська комісія зазначила, що для забезпечення стійкості зусиль щодо зміцнення верховенства права, Україні слід продовжити реформу юридичної освіти. Також документ містить низку рекомендацій стосовно юридичної освіти: чітке розмежування юридичної освіти та підготовки кадрів для правоохоронних органів; посилення стандартів прийому та ліцензування для юридичних навчальних закладів; прозорий розподіл державного замовлення; модернізація навчальних програм з акцентом на етику, практичну підготовку, право ЄС та міжнародні обміни; впровадження Єдиного державного кваліфікаційного іспиту; боротьба з корупцією та плагіатом.

З огляду на наведене запропоновані трансформації у сфері юридичної освіти відповідають міжнародно-правовим зобов'язанням України, в тому числі у напрямі європейської інтеграції. Пріоритети на 2024 рік Групи послів G7 з підтримки України включають, зокрема, вдосконалення законодавства на підтримку високоякісної, вільної від корупції та інституційно розмежованої юридичної освіти та підготовки кадрів для органів правопорядку. Це відповідає вимогам ЄС щодо стабільності демократичних процесів, незалежності судової системи та боротьби з корупцією, що є фундаментальними умовами для вступу до Європейського Союзу.

Правове регулювання вищої юридичної освіти в Україні враховує міжнародно-правові зобов'язання України, включаючи двосторонні та багатосторонні угоди, міжнародні договори у сфері європейської інтеграції, право Європейського Союзу (*acquis* ЄС), а також положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практику

Європейського суду з прав людини. Це забезпечить відповідність національного законодавства міжнародним стандартам та сприятиме інтеграції України до європейського освітнього та правового простору.

7. Результати публічних консультацій

Реформування юридичної освіти в Україні почало предметно обговорюватися ще у 2013-2014 р.р. У липні 2016 року Міністерство освіти і науки створило робочу групу з розроблення Концепції розвитку юридичної освіти в Україні (наказ МОН №787 від 5 липня 2016 року). Згодом була напрацьована Концепція вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії. У 2017 році у Верховній Раді України було зареєстровано законопроект «Про юридичну (правничу) освіту та загальний доступ до правничої професії» (№7147) та альтернативний «Про юридичну освіту та юридичну (правничу) професію (№7147-1), які не були розглянуті.

Ця проблема була виокремлена в процесі проведення судової реформи 2015-2018 роках, однак не була розглянута Радою з питань судової реформи при Президентові України.

Протягом 2018-2019 років були презентовані декілька варіантів Концепції розвитку юридичної освіти, що розроблялися спільно Міністерством освіти і наук та Міністерством юстиції, проведено широке обговорення з представниками університетів, професійних спільнот та студентами.

Питання про реформування вищої юридичної освіти на рівні підготовленої Міністерством освіти і науки України Концепції було включено в Перехідну книгу (Transition Book) Міністерства освіти і науки у 2019 р. А у 2020 році необхідність проведення комплексної реформи юридичної освіти було включено до Програми діяльності Кабінету Міністрів України.

Указом Президента України від 07.08.2019 р. у складі Комісії з питань правової реформи була створена Робоча група з питань розвитку юридичної освіти, яка згодом об'єднала свої зусилля із представниками Комітету Верховної Ради України з питань науки, освіти та інновацій. Підготовлена групою експертів Концепція розвитку юридичної освіти була розглянута і обговорена на комітетських слуханнях у листопаді 2020 року. У квітні 2021 року Комітет з освіти, науки та інновацій підтримав проект Концепції та передав його робочій групі для подальшого затвердження і схвалення Президентом України.

Таким чином, можна констатувати, що впродовж останніх десяти років питання реформування і подальшого розвитку вищої юридичної освіти знаходилося в полі зору професійної правничої спільноти і неодноразово обговорювалося у широкому колі правників.

Робочою групою, затвердженою Комітетом Верховної Ради України з питань правової політики, планується провести ґрунтовне публічне обговорення Концепції проекту

Закону України про вищу юридичну освіту та первинний доступ до правничої професії із залученням представників:

1. Міністерства освіти і науки, Міністерства юстиції, Міністерства внутрішніх справ, Міністерства економіки та Міністерства фінансів та інших органів державної влади;
 2. Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти;
 3. Закладів вищої юридичної освіти (правничих шкіл) України;
 4. Професійних правничих об'єднань;
 5. Студентських організацій;
 6. Міжнародних партнерів з розвитку, зокрема, Представництва ЄС в Україні, Консультативної місії ЄС в Україні та Групи послів G7 з підтримки України.
8. **Організаційні заходи щодо підготовки проекту нормативно-правового акта та його реалізації після прийняття (видання), у тому числі визначення переліку нормативно-правових актів, прийняття яких або зміни до яких необхідні для реалізації його положень**

Підготовка проекту Закону України про вищу юридичну освіту і первинний доступ до правничої професії та його реалізація після прийняття потребує здійснення низки організаційних заходів.

У відповідності до статті 44 Закону України «Про правотворчу діяльність» підготовлений проект Закону підлягає обов'язковій експертизі, під час проведення якої законопроект перевіряється на відповідність зобов'язанням у сфері Європейської інтеграції та праву Європейського союзу (*acquis* ЄС), а також науковій, юридичній (правовій), антикорупційній, гендерно-правовій, антидискримінаційній та іншим експертизам, визначеним законом. Завданням цих експертиз є встановлення відповідності законопроекту Конституції України, актам законодавства та чинним міжнародним договорам України, стандартам Ради Європи у сфері демократії, верховенства права та прав людини, зокрема положенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, з урахуванням практики Європейського суду з прав людини, принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; забезпечення якості та обґрунтованості проекту, виявлення позитивних і негативних наслідків його дії, ймовірних ризиків реалізації. Також має бути проведена перевірка дотримання вимог нормопроєктувальної техніки, виявлення у проекті норм, що можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень.

Для забезпечення гласності, відкритості та прозорості, а також сприяння налагодженню системного діалогу з громадськістю, підвищення якості підготовки рішень з важливих питань державного і суспільного життя з урахуванням громадської думки має бути проведена інформаційна кампанія щодо роз'яснення проекту Закону та сприйняття його

суспільством. Популяризації проекту Закону також сприятиме проведення парламентських слухань, науково-практичних заходів (конференцій, круглих столів, семінарів), експертних обговорень, зустрічей з представниками закладів вищої освіти, публікацій, інтерв'ю на різноманітних інтернет-платформах, в соцмережах тощо.

Важливим заходом у процесі реалізації проекту Закону буде проведення моніторингу впровадження Закону України про вищу юридичну освіту та первинний доступ до правничої професії.

9. Орієнтовна структура проекту нормативно-правового акта, зміст його основних положень.

Структурно проект Закону України про вищу юридичну освіту та первинний доступ до правничої професії може мати таку структуру та зміст:

Преамбула

Розділ I. Загальні положення

Розділ II. Структура вищої юридичної освіти

Розділ III. Доступ до вищої юридичної освіти

Розділ IV. Система забезпечення якості вищої юридичної освіти

Розділ V. Практична підготовка студентів-правників та первинний доступ до правничої професії

Прикінцеві та перехідні положення